

**LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJA, PILIEČIŲ GYNIMO PARAMOS FONDAS,
LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJA,
LIETUVOS KULTŪROS KONGRESAS
LIETUVOS MOKSLININKŲ SĄJUNGOS TARYBA**

**J. E. Lietuvos Respublikos Prezidentui Gitanui Nausėdai
Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo ir mokslo komiteto pirmininkui gerb. Eugenijui Jovaišai
Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ir sporto ministrui gerb. Algirdui Monkevičiui
Vilniaus Universiteto rektoriui gerb. Rimvydui Petrauskui**

kopija: Lietuvos Respublikos Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai

2020-04-20, Vilnius

DĖL DĖSTYTOJŲ PERSEKIOJIMO UŽ PAŽIŪRAS IR ĮSITIKINIMUS AUKŠTOJOJE MOKYKLOJE

Vilniaus apygardos teismas 2020 m. kovo 10 d. sprendimu panaikino Lietuvos Respublikos Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus (toliau – Kontrolierius) 2019 m. gegužės 28 d. sprendimą Nr. SP-10, kuriame buvęs Vilniaus universiteto (VU) Tarptautinių santykių ir politikos mokslo instituto (TSMI) filosofijos mokslų daktaras profesorius Vytautas Radžvilas buvo pripažintas pažeidęs akademinę etiką (sprendimas įsiteisėjęs).

Primename, kad 2017 metais TSPMI 9 studentų grupė pateikė šio instituto administracijai prašymą, kad vienintelis institute dėstomas prof. V. Radžvilo filosofijos kursas „*Europos idėja: tapatumai ir reprezentacijos*“ būtų pašalintas iš privalomų disciplinų sąrašo. Toks prašymas surašytas pasinaudojus nusikalstama sovietmečio patirtimi rašant sufabrikuotus „darbo žmonių“ laiškus sovietų komunistų partijai, kurių pagrindu sovietų valdžia atleisdavo iš darbo jai neįtikimusius mokslo darbuotojus (V. Biržiška, B. Sruoga, V. Jurgutis, P. Šalčius, A. Žvironas, V. Sezemanas, M. Lukšienė, V. Zaborskaitė, I. Kostkevičiūtė, J. Trinkūnas ir kt.), rašytojus bei kitus kūrėjus, „pritariant darbo kolektyvams“, išstremdavo į Sibiro lagerius. Minėtos 9 studentų grupės prašymo motyvai buvo analogiški sovietmečio „darbo žmonių prašymams“ – esą profesorius pernelyg kritiškai vertina ES institucijų darbą (anuomet – komunistų partijos darbą), jis yra „euroskeptiškas“, profesoriaus pažiūros nesutampa su vyraujančiomis akademinės bendruomenės pažiūromis. Studentų prašymo formuluotė „**dėstytojo euroskeptiškos pažiūros iškreipia supratimą apie Europos Sąjungą**“ praktiškai pažodžiui kartoja standartinę okupacijos laikotarpiu išsakomą kaltinimą „dėstytojas neteisingai aiškina ir iškraipo komunistų partijos ir sovietinės vyriausybės politiką“ ir negali kelti jokių abejonių dėl studentų prašymo politinio pobūdžio bei tikslų ir turi būti laikoma akivaizdžiu ir nepaneigiamu įrodymu, kad VU TSPMI – demokratinės valstybės mokslo ir studijų institucijoje – įvyko mėginimas sugrįžti prie politinio persekiojimo ir susidorojimo su „neteisingai mąstančiu“ profesoriumi praktikos.

Tačiau netrukus priešingą minėtos 9 asmenų grupės reikalavimui TSPMI administracijai pateikė prašymą kita, kur kas gausesnė (22 studentų ir alumnų) grupė, reikalaujama prof. V. Radžvilo kursą palikti privalomu, nes, anot studentų ir alumnų, profesoriaus dėstomas dalykas yra moksliškas, dėstomas kompetentingai ir būtinas Europos studijų magistro studijoms: Europos vienijimosi projektą grindusių filosofinių koncepcijų išmanymas yra absoliučiai būtinas siekiant suprasti dabartinę Europą ir Europos Sąjungą, jas formavusias idėjas, dėstomos temos apima filosofinius, kultūrinius, politinius ir ekonominius aspektus, kurie visi yra būtini, norint adekvačiai suprasti ir vertinti Europos Sąjungos padėtį ir integracijos proceso raidos tendencijas ir perspektyvas. Studentų ir alumnų grupės prašyme pabrėžiama, kad kurso programoje numatyta studijuoti gausi ir įvairi mokslinė literatūra leidžia susipažinti su įvairiems laikotarpiams ir skirtingoms politinėms pasaulėžiūroms atstovaujančių autorių koncepcijomis ir užtikrina galimybę susipažinti su įvairiais akademiniais diskursais ir perspektyvomis Europos idėjos ir ES integracijos klausimais.

Tačiau VU TSPMI administracija į šį prašymą neatsižvelgė, jį formaliai apsvarstė tik po pusmečio, o patenkino pirmosios 9 asmenų grupės reikalavimą, šitaip eliminuodama prof. V. Radžvilo skaitytą kursą iš privalomosios

studijų programos, kartu suvaržydama konstitucinę dėstytojo teisę dėstyti laisvai (Konstitucijos 43 str.) ir iš esmės pradėdama prof. V. Radžvilo atvirą persekiojimą už jo pažiūras ir įsitikinimus.

TSPMI administracija neatsižvelgė nei į Lietuvos mokslininkų sąjungos, nei į Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimo bei kitų organizacijų raginimus nutraukti šio profesoriaus persekiojimą. Dar daugiau, dėl viešoje erdvėje kilusio visuomenės nepasitenkinimo TSPMI atstovai (grupė minėtus 9 studentus remiančių dėstytojų) pateikė V. Radžvilui kaltinimą, neva pastarasis viešais pasisakymais yra pažeidęs akademinę etiką. Šių atstovų skundus kelis kartus nagrinėjo TSPMI ir VU Centrinė akademinės etikos komisijos.

Svarbi aplinkybė, kad prof. V. Radžvilo persekiojimas ir siekis jį pašalinti iš Vilniaus Universiteto buvo vykdomas su tuometinio VU rektoriaus A. Žukausko žinia ir, kaip vėliau paaiškėjo, pastarojo iniciatyva: 2018-03-28 VU rektoriaus A. Žukausko įsakymu buvo paskelbti personalizuoti konkursai TSPMI, užkirte bet kokią galimybę prof. V. Radžvilui tęsti darbą TSPMI (tai nustatė 2018-06-12 VU Senatas, patvirtindamas VU TSPMI vykdytų profesoriaus konkursų vertinimo darbo grupės išvadas). Tuometinis rektorius A. Žukauskas nepaisė nei 200 studentų kreipimosi į VU Senatą palikti prof. V. Radžvilą toliau dėstyti TSPMI, nei VU darbo grupės (prof. T. Medaiskis, dr. A. Mickevičius, prof. M. P. Šaulauskas, prof. G. Tamulaitis ir kt.) rekomendacijų sudaryti – motyvuojant tuo, kad V. Radžvilui VU Senatas yra suteikęs pedagoginį profesoriaus vardą, – bent laikiną darbo sutartį profesoriaus pareigoms užimti.

Tokiu būdu tuometinio VU rektoriaus A. Žukausko ir TSPMI administracijos iniciatyva prof. V. Radžvilas buvo pašalintas iš TSPMI (laikintai įdarbintas VU filosofijos fakultete). Tačiau netgi nepaisant šio fakto, jo persekiojimas dėl pažiūrų ir įsitikinimų buvo tęsiamas toliau, siekiant V. Radžvilą, apskritai, eliminuoti iš Vilniaus universiteto akademinės bendruomenės.

2018 m. tie patys studentų atstovai (TSPMI dėstytojas D. Šlekys ir VU Gyvybės mokslų centro studentas E. Kinderis) kreipėsi į Kontrolierių, neva prof. V. Radžvilas pasisakymais viešojoje erdvėje (žiniasklaidoje) pažeidė akademinę etiką ir atskleidė asmeninę informaciją. Vadovaujantis šių asmenų prašymais Kontrolierius pradėjo tyrimą dėl tariamo „akademinės etikos ir procedūrų pažeidimo Vilniaus universitete“. Šis tyrimas, pažeidžiant Lietuvos Respublikos Mokslo ir studijų įstatymo (MSĮ) ribojimus, tęsėsi beveik metus – 2019 m. gegužės 28 d. Kontrolierius priėmė sprendimą Nr. SP-10, kuriuo pripažinta, kad prof. V. Radžvilas pažeidė akademinę etiką.

Tačiau Vilniaus apygardos teismas 2020-03-10 sprendime adm. byloje Nr. eI2-711-426/2020 minėtą Kontrolieriaus sprendimą panaikino, įpareigodamas dalį skundo dėl prof. V. Radžvilo galimai padarytų akademinės etikos pažeidimų išnagrinėti iš naujo, pažymėdamas, kad:

- a) „...faktai ir aplinkybės, kuriomis grindžiamas pareiškėjo (V. Radžvilo) padarytas akademinės etikos pažeidimas, yra neaiškūs...“;
- b) <Tarnyba „...selektyviai vertino tam tikrus faktus, o ne jų visumą...>;
- c) < Pagal MSĮ 17 straipsnio 10 dalį, Kontrolierius skundą (pranešimą) išnagrinėja ar tyrimą atlieka, priima sprendimą <...> ne vėliau kaip per 30 dienų...>;
- d) <... terminas buvo pažeistas (išnagrinėta beveik po metų). Tai vertinama kaip procedūrinis įstatymo pažeidimas>.

Svarbi aplinkybė, kad Kontrolieriaus tarnybos vadovė L. Tauginienė savo paaiškinimuose teismui nurodė, jog tyrimą dėl tariamų prof. V. Radžvilo pažeidimų yra pradėjusi savo iniciatyva. Be kita ko, Teismas sprendime nurodė, jog Kontrolierius <...turėjo realią galimybę taikyti mediacijos, t. y. taikaus ginčo išsprendimo galimybę...>.

Lietuvos žmogaus teisių asociacija pateikė Kontrolieriui 2020-03-17 siūlymą „dėl taikaus ginčo sprendimo“, pasisiūlydama tarpininkauti dėl šioje byloje buvusių ginčo šalių susitaikymo. Tačiau Kontrolierius 2020-04-15 raštu Nr. S-105 minėtą siūlymą atmetė, pažymėdamas, jog nemato galimybės šalims savo ginčą užbaigti taikiai, kad Kontrolieriui, suteikta teisė priimti neva tik Mokslo ir studijų įstatymo 17 straipsnio 11 dalyje nurodytus sprendimus – „informuoti <...>, įpareigoti <...>, rekomenduoti <...>, kreiptis į teismą <...>, pripažinti skundą

(pranešimą) nepagrįstu, skundo (pranešimo) nagrinėjimą ar tyrimą nutraukti“.

- Be to, Kontrolierius nurodė, kad „Tarnybos teisė ir sąlygos tarpininkauti šalių ginče, kad šios atsisakytų savo reikalavimų ir bylą užbaigtų taikos sutartimi, nėra reglamentuojamos jokiuose teisės aktuose“. Tokiu būdu Kontrolierius nurodė, jog teismas nėra kompetentingas spręsti tai, ką gali ar negali daryti Tarnyba. Tačiau vadovaujantis LR Konstitucijos 109 straipsnio nuostata teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai. Todėl nei Kontrolieriui (L. Tauginienei), nei šios tarnybos darbuotojams nesuteikta teisė aiškinti Lietuvos Respublikos įstatymus.

Pažymime:

- Kontrolierius tyrimą dėl tariamų prof. V. Radžvilo akademinės etikos pažeidimų pradėjo savo iniciatyva, tačiau dėl pastarojo pažeistų teisių tyrimą, kurį inicijavo LR Seimo Švietimo ir mokslo komitetas 2019-07-21 raštu Nr. 2017-7153 (Lietuvos žmogaus teisių ir kitų visuomeninių organizacijų prašymu), Kontrolierius nutraukė 2017-11-08 sprendimu Nr. SP-23, esą į jį nesikreipė pats V. Radžvilas. Tokiu būdu Kontrolierius akivaizdžiai pažeidė konstitucinį piliečių lygybės principą, kad „*Istatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs*“ (Konstitucijos 29 str.).
- Prof. V. Radžvilas negali būti laikomas akademinės etikos pažeidėju, nes šią aplinkybę nustatė Vilniaus universiteto Centrinės akademinės etikos komisija 2018 m. sausio 23 d. sprendimu Nr. CAEK 2018-1, rekomenduodama <...TSPMI administracijai taikyti tokius konflikto sprendimo būdus, kurie atitiktų Universiteto interesus ir Akademinės etikos principus>. Tai reiškia, kad TSPMI administracijos konfliktų sprendimo būdai neatitinka universiteto interesų (Kontrolierius šio CAEK sprendimo pagal įstatymą negali kvestionuoti).
- Kontrolierius (L. Tauginienė) įsivėlė arba buvo įveltas į šalių ginčą, kuris neabejotinai yra politinio pobūdžio, nes VU TSPMI ruošia studentus – būsimuosius diplomatus ir valstybės tarnautojus, kurių požiūris į Lietuvos valstybingumą yra ypatingai svarbus šalies nacionaliniam saugumui.
- Tai, kad Kontrolierius vengia įgyvendinti teismo siūlomą mediacijos galimybę, leidžia daryti išvadą, jog Kontrolierius yra politiškai angažuotas, o Kontrolieriaus Tarnyba, kaip nešališkumą privalanti užtikrinti valstybės institucija, tapo tam tikrą politikų bei švietimo sistemoje atitinkamas pareigas užimančių suinteresuotų asmenų politinio manipuliavimo įrankiu.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta reikalaujame:

1. Lietuvos Respublikos Prezidentą, Seimo Švietimo ir mokslo komitetą įpareigoti Kontrolierių nutraukti veiklą, kuria yra remiamas iš esmės politinio pobūdžio prof. V. Radžvilo persekiojimas dėl jo pažiūrų ir įsitikinimų Vilniaus universitete.
2. Reikalaujame, kad Kontrolierius besąlygiškai užtikrintų konstitucinį piliečių lygybės principą, kad „*Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms*“ (Konstitucijos 5 str.), kad „*Istatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs. Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo <...> įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu*“ (Konstitucijos 29 str.).
3. Jei Kontrolieriaus iniciatyvų ištakos nėra jo politinis angažuotumas arba jam nėra duotas politinis užsakymas, atnaujinus tyrimą dėl tariamų prof. V. Radžvilo akademinės etikos pažeidimų, Kontrolierius kartu privalo atnaujinti 2017-11-08 jo sprendimu Nr. SP-23 nutrauktą tyrimą dėl akademinės etikos pažeidimų ir prof. V. Radžvilo atžvilgiu (*Istatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs*).
4. Kadangi Kontrolieriaus tarnyba kaip institucija pagal įstatymą yra neutrali, tačiau jos neutralumą pažeidžia joje dirbantys asmenys, siekiant išsaugoti Kontrolieriaus tarnybos neutralumą ir nešališkumą, siūlome pašalinti iš jos asmenis, kurie savo darbu diskredituoja minėtą Tarnybą. Apie pašalintus asmenis kuo plačiau informuoti visuomenę, kad pastarieji negalėtų įsidarbinti kitose valstybės institucijose, kurių veikla yra susijusi su piliečių lygiateisiškumo, nešališkumo, sąžiningumo ir teisingumo, principų įgyvendinimu.
5. Kviečiame naująjį Vilniaus universiteto rektorių Rimvydą Petrauską ištaisyti pirmtako (buvusio VU rektoriaus) A. Žukausko klaidas, gražinant V. Radžvilą į profesoriaus pareigas VU Tarptautinių santykių ir

politikos mokslų institute.

Nuoširdžiai tikime, kad J. E. Lietuvos Respublikos Prezidentas ir naujai išrinktas Vilniaus universiteto rektorius užtikrins konstitucines mokslininkų kūrybos, pažiūrų ir įsitikinimų raiškos laisves šalies aukštosiose mokyklose, ypač seniausiame bei žymiausiame Vidurio ir Rytų Europos Vilniaus universitete.

Pridedame:

Vilniaus apygardos teismo 2020 m. kovo 10 d. sprendimą.

2020-03-17 LŽTA raštas Kontrolieriui.

2020-04-15 Kontrolieriaus atsakymą LŽTA.

Lietuvos žmogaus teisių koordinavimo centras:

Lietuvos žmogaus teisių asociacija

Piliečių gynimo paramos fondas

Lietuvos žmogaus teisių asociacija

Lietuvos Helsinkio grupė

Vytautas Budnikas

Aurelija Kuzmaitė

Romualdas Povilaitis

Stasys Kaušinis

Lietuvos kultūros kongresas

Lietuvos mokslininkų sąjungos taryba

Krescencijus Stoškus

Jonas Jasaitis

Nurodytų organizacijų vardu,

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos primininkas

Romualdas Povilaitis

